

Регуляторна функція тарифів в системі комунальних підприємств

Я.В. ЛЕОНОВ, канд. екон. наук, О.О. КОНОПЛІНА
Харківська національна академія міського господарства
61002 Україна, м.Харків, вул.Революції, 12
mire2005@ukr.net

Світова криза на сучасному етапі розвитку суспільства негативно вплинула на всі галузі економіки. Підвищуються ціни на первинні ресурси виробництва (сировина, матеріали, енергоресурси та ін.), знижується якість товарів та послуг. Причини цих негативних тенденцій лежать не тільки в площині неадекватних дій управлінців всіх рангів, але і в науковій невизначеності та в безсистемності державної політики. Перехід до нових умов господарювання потребує наукового переосмислення багатьох економічних категорій та самих технологій управління. Серед них, поза сумнівом, особлива роль належить: управлінню, ціні, витратам, фінансовій та тарифній політиці.

Комунальні підприємства практично вийшли з дотаційної моделі і в зв'язку з цим їх тарифна політика набула більшу гостроту та актуальність, але і більшу нерівновагу. В фінансовій нерівновазі комунальних підприємств значну роль відіграє той фактор, що всі прибутки від основної діяльності використовуються на забезпечення поточної діяльності. Крім того, не визначено умов приватизаційного процесу, а реальні інвестиції зовсім не покривають потреб, пов'язаних з розвитком. Тобто, тариф є основною складовою життєзабезпечення цих підприємств. Слід відзначити, що додатково на тарифну політику впливають наступні фактори: витратний механізм ціноутворення (у виробника послуг відсутній інтерес щодо зниження витрат), зменшення об'єму споживання та зниження якості послуг, соціальний фактор (реакція громади), політичний (політичні компанії та постійний виборчий процес). Міські та регіональні органи управління не створили ефективний регуляторний механізм взаємодії комунальних підприємств і органів влади.

В цілому, в галузі ЖКГ в пріоритети ввійшли дві функції: стратегічного розвитку і внутрішньосистемного регулювання. В

останній – особливо значна роль соціально-доступних тарифів. Під регуляторною функцією тарифів розуміється їх нормативний характер, зацікавленість державних органів влади та громади в формуванні соціально доступних тарифів, балансова дія на відносини між підгалузевими секторами.

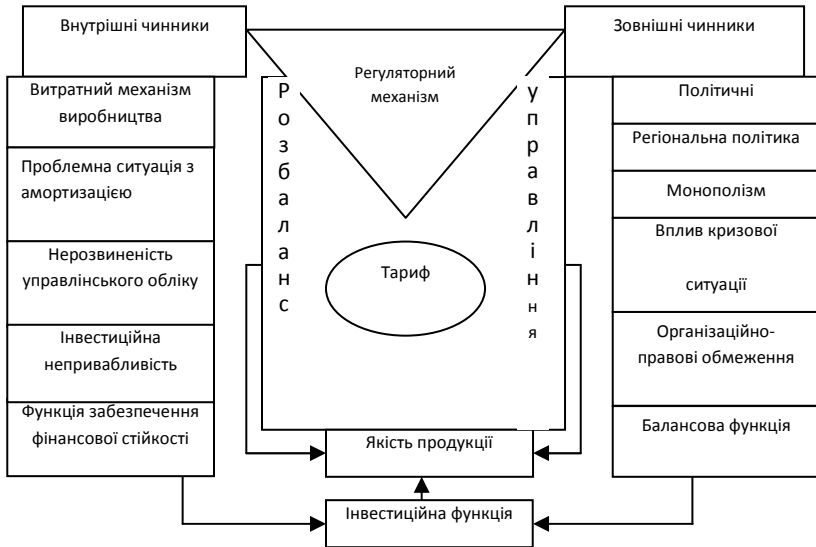
Регуляторна функція тарифів структурно включає два механізми оперативний і стратегічний.

Перший з них – завжди привертав до себе постійну увагу і є признаним і в наш час. Другий – завжди ігнорувався, йому і зараз уваги не приділяють. Тому сама періодика і технологія зміни тарифів не відпрацьовані і практично не пов'язані з будь-якою концепцією. Зараз, на нашу думку, стратегічна регуляторна функція тарифів більш важлива ніж операційно-тактична. Було б доцільно, приміром, встановлювати тарифи на період 5 років з подальшим корегуванням відповідно до світової економічної динаміки – цін на ресурси, впровадження ресурсозберігаючих технологій, платоспроможності населення тощо.

Регуляційний механізм тарифної політики на комунальних підприємствах пов'язаний з рядом чинників і сам виконує значний спектр важливих функцій (рис. 1).

Слід відзначити, на сучасному етапі складові тарифної політики не мають чіткої моделі, орієнтовані на короткий термін, за основу прийнято витратний механізм, діє механізм «ручного управління», на законодавчому рівні регулювання тарифної політики не відпрацьовано: діє стихійний механізм доказів і створення „критичних ситуацій”.

Крім того, тариф на сучасному етапі не дає можливість підприємствам отримувати прибутки, тому що знаходиться у зоні протиріч: об'єм виробництва падає, система управління витратами не працює, впровадження інновацій здійснюється у вкрай обмеженому режимі, інвестиційна привабливість комунальних підприємств падає. Інвестори – в режимі очікування.

Регуляторний механізм тарифної політики

Тобто, знаходячись у такій системі протиріч тариф практично не виконує своєї регуляторної функції. Для підвищення його ролі у економіці ЖКГ, позитивного впливу на забезпечення стійкого функціонування підприємств комунальної галузі необхідно: по-перше, розробити і впровадити спрощену систему оподаткування комунальних підприємств, розробити і впровадити інноваційну модель регуляторної політики, яка буде в спроможності зменшити негативний вплив консервативного нігілізму, змінить сучасний механізм витратного ціноутворення, на балансовий підхід і стратегічну парадигму забезпечення розвитку.

ЖКГ як об'єкт міської економіки відноситься до класу багатoproфільних угруповань. По суті це вже реально кластерна модель з цілісною організаційною структурою. Але щодо механізму внутрішніх кооперативно-виробничих відносин, то тут ми маємо справу не з системою партнерів, а з конгломератом відомчих блоків. Щоб з'єднати цей конгломератив в кластер, потрібно відпрацювати „пусконалагоджувальний” механізм, і в першу чергу по лінії взаємного узгодження тарифів.

В галузях з широким спектром послуг ціна регулюється не по кожній споживчій позиції, а в цілому по їх структурній комбінації, тобто в варіанті, так званої, «корзини», в нашому випадку „економіко-тарифної корзини”. Це спрощує процедуру розрахунку і знижує навантаження на перехресне субсидування. В галузі ЖКГ пропонується регулювання середньої ціни корзини комунальних послуг, яка формується відповідно до фактичної структури їх надання в минулому періоді з урахуванням корегуючих факторів.

До «корзини послуг» комунальних підприємств ми відносимо структурну пропорційність різнопрофільних елементів ринку послуг, цінову шкалу по ринкових групах, фактори витрат на додаткові профільні послуги, такі як обслуговування лічильників, надання консультаційно-інформаційних послуг тощо. Враховувати треба в наш час і транзакційні витрати, оскільки доля їх в сумарних затратах постійно збільшується. До речі, в інформаційному полі собівартості і тарифів ЖКГ ми не знайшли ніяких спроб виділення і розрахунку транзакційних затрат.

Виходячи з нового методичного підходу до тарифів як системи, і як головного регулятора економічних взаємовідносин, маємо впевненість, що величина зміни тарифу повинна розраховуватись на основі оцінок перспективного попиту, очікуваних характеристик якості послуг, об'єму капіталовкладень, нормованого рівня прибутків від діяльності, вірогідності зниження витрат і зростання продуктивності праці, а також від розрахункових об'ємів адресних інвестицій в конкретні об'єкти галузі.

Поєднуючи систему тарифів з багатомірним механізмом застосування управлінських рішень, треба розуміти, що орієнтація системи ЖКГ на саморозвиток більш корисно сприймає регуляторні функції, ніж програмно-планові, а в такому разі тарифна політика має розглядатись в новому ракурсі бачення, до чого концептуально ми і підводимо бажаючих більш адекватно оцінювати перспективи розвитку ЖКГ.